

RUSZIN VILÁG

РУСИНСЬКИЙ СВІТ

VI. évfolyam 51. szám, február 2008 рікник VI. число 51, фебруар

Nemzetközi Emlékkonferencia

Az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat, a Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Egyesület és a Fővárosi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat nemzetközi emlékkonferenciát szervezett 2008. február 9.-én az ORKÖ székházában.

A konferenciát megelőzően február 7.-én megkoszorúzták Hodinka Antal emléktábláját. Február 9.-én hálaadó szentmise volt egyházi szláv nyelven a budapesti Rózsák-téri gyönyörűen felújított görög katolikus székesegyházban. Majd ezután megkoszorúzták Hodinka Antal sírját a Fiumei-úti temetőben. Az emlékülés és a Hodinka Antal emléklapok átadása az ORKÖ székházában történt. Ezen a szép ünnepségen nemcsak az üdvözlések és méltatások hangzottak el, hanem képet kaptunk egy-egy méltón kitüntetett személy foglalkozásáról, a ruszinságért megvalósított cselekedeteiről, művészetéről, kitartó ragaszkodásáról a szülőföldről. A díjazottak névsora:

posztumusz **Medveczky Miklós, Csehily József, Szónoczk János Mihály,** posztumusz **Bajza Endre, Almásy Mihály, Pop Dimitrij**

Kitüntetésükhöz szívjből gratulálunk!

Az emlékkonferencia közönségének egy része

Felejthetetlen élményt és lelki gazdagodást jelentett a Rózsák-terén celebrált hálaadó szent mise. Szónoczk János atya prédikációjában a közösségért küzdő embert állította a középpontba, akik „felvállalták saját népük ügyét Isten és ember előtt.”

Hodinka Antal emléklapok átadása

Az alábbiakban részleteket közlünk Szónoczk János atya ünnepi szentbeszédéből:

„Krisztusban kedves Testvérek, kedves Vendégeink!

Az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzata minden esztendőben megünnepli Hodinka Antal születésének évfordulóját. Most is erre az alkalomra szól a meghívó, s mi, eljöttünk, hogy ebben az istentiszteletben megemlékezzünk Hodinka Antalról, s azokról a neves személyekről, akik a ruszin népnek fiaként, a ruszin népért, mint nemes ügyért, tudásukat, képességüket, egész életüket oda szentelték.

Szónoczk János atya

Istennek eme megszentelt hajlékában, megemlékezve róluk, láthatjuk tisztaságukat, elkötelezettségüket. Mi, az őket ünneplők, nem emlékezhünk meg róluk csupán a szavak kimondásával, ünnepi szónoklatokkal, hanem nagy tisztelettel kell megállnunk, sőt fejet kell hajtunk előttük, mert ők az Istennek tiszta szentségét hordozták magukban, amikor felvállalták saját népük ügyét Isten és ember előtt.

Szent Pál apostol a zsidókhoz írt levelének 12. fejezete, 18. és 22. versében így figyelmezteti népét: „Ti ugyanis nem érinthető hegyhez járultatok, nem lángoló tűzhöz és forgószélhez, sötétséghez és fergeteghez, harsonazengéshez és szózatok hangjához. Ti Sion hegyéhez járultatok és az élő Isten városához, a mennyei Jeruzsálemhez, sok ezrenyi angyal seregéhez, az elsőszülöttek egyházához, akik fel vannak jegyezve a mennybe és mindenki bírójához, az Istenhez a tökéletes igazak lelkeihez, az újszövetség közvetítőjéhez, Jézushoz és a meghintés véréhez...” Az apostoli figyelmeztetés időszerűségére kell gondolnunk nekünk, akik felvállaltuk kisebbségünk, nemzetségünk képviselőtét. A mai napon nem csak egy

Hodinka Antal sírja

személyt ünneplünk, hanem olyan tanúságtevőket, akik megalkuvás, kérkedés nélkül, tiszta lélekkel, alázatosan végezték szolgálatukat. Nagybőjt van. Ez az időszak alkalmas arra, hogy bűnbánatban, minden egyéni érdektől megtisztulva, alázatosan tudjuk, kisebbségben élő ruszin népünk ügyét szolgálni. Ez a szolgálat, nem egy egyszerű feladat csupán. Bármerre tekintünk, kezünket akár merre nyújtjuk, mindig az Isten tiszta szentségét, az oltár tisztaságát érintjük. Képviselői felelősségünk közös ügyünket ilyen lélekkel szolgálni. A képviselő egyéni, önző érdeke aláássa a közös ügyet, megrendíti a bizalmat. Ezzel a felelősséggel, az Isten tiszta szentségét kell meglátni és szolgálni azt. Több évszázad tanúságtevőinek hosszú sora áll előttünk jó példaként. Legyünk méltó követők,

Emléktáblánál

ezzel is erősítve népünk öntudatát, s fennmaradását.”

A délutáni programban szereplő nemzetközi emlékkonferencián színvonalas és tartalmában sok újdonságot tartalmazó előadások, hozzászólások hangzottak el a nagyszámú, még a folyosó előterében is zsúfolásig megtelt közönség előtt. Helyhiány miatt csupán a legkiválóbbakból közlünk folyamatosan részleteket.

Hodinka Antal, a tudós-pedagógus személyiségi vonásai

Személyiségi vonásait nem tudjuk kifejteni, ha csupán azt állítjuk, hogy Hodinka Antal kiváló tudós és elismert akadémikus volt. Amennyiben kihangsúlyozzuk tudományos elismertsége mellett példamutató erkölcsi magatartását és hitvallását, abban az esetben már felmutathatjuk harmonikus egyéniségét. Személyiségének említett tulajdonságát felfedezhetjük bármelyik tudományos tanulmányában, illetve könyveiben. Emberi szerénysége, jósága lelkületéből, érzelmi megnyilvánulásából bizonyíthatóak.

Az emberismeret-egyik vezérlő személyiségi vonása. Szeretett volna mindent tudni, megismerni, ellenőrizni, utánanézni, tanulmányozni. Már ifjúkorában erős érdeklődést mutatott a történelmi ismeretek iránt, a szláv filológia és a szláv nemzetek tanulmányozása, összehasonlítása rendkívül érdekelte. A kárpátaljai ruszinok sorsa, kultúrája kiemelt figyelmet érdemelt tanulmányaiban... Sokat kezdett foglalkozni a magyar-szláv történelmi együttélés kérdéseivel. A tények, kutatások, elemzések toleráns, türelmes megközelítése megkülönböztette őt kortársának néhány kutatójától. A különböző egyházakra vonatkozó iratmások és egyházmegyék, kolostorok archív anyagainak feldolgozása, tanulmányozása (pld. Róma, Pozsony, Budapest, Erdély, Munkács, Máriapócs stb.) a rendkívüli munkaképességét bizonyították. Számára nem volt kis és nagy kutatási téma, mindegyik anyag nagy jelentőséggel bírt, amihez hozzáfogott. Korábban megjelentek tőle kisebb, de rendkívül tartalmas cikkek, anyagok pld. Bacsinszky András püspök tanításairól és levelezéseiről a „Hajnal”, illetve az „Irodalmi Hét” c. folyóiratokban. Egész élete során gyűjtötte a ruszin nyelvemlékeket, kiadta Olsavszky Mánuel püspök nyelvészeti szempontból is értékes levelezését. Széleskörű ismeretességgel rendelkezett a világtörténelem és a nyelvtudomány területén. Több nyelven írt, olvasott és

beszél, polihisztori tulajdonságokkal rendelkezett. Személyiségének alakulásában nagy szerepet játszott ragaszkodása a szülőföldre, végtelen szeretete irányába. Teológiai műveltsége, neveltetése, szemináriumi képzettsége – mindez felerősítette benne ezt a megbecsülést. Tanulmányaiban, könyveiben érzékelhető hazafiassága, a kárpátaljai ruszinok életútja iránti mély megbecsülése, szeretete. Bárhol is élt Hodinka A.- Pécsen, Budapesten, Pozsonyban, Bécsben – gondolataiban mindig együtt volt a szeretett Kárpátalja. Könyveinek lexikája, tartalma is töménytelen emocionális szavakat bizonyít, amelyek szülőföldjéhez, a ruszin néphez való ragaszkodását dokumentálja. Milyen szépen hangzanak a következő címszavak: „Legszebb száz énekünk” (nem másé, hanem a miénk), vagy „Őseink dalai” stb. A ruszin kultúra és hagyományai iránt való vonzódását, tiszteletét, szeretetét bizonyítják a „miénk” szó gyakori alkalmazása. Büszke volt nemzete hagyományainak és kultúrájának gazdagságára. Lírai viszonyulása a népi alkotásokhoz és szülőföldjéhez mindig megmutatkozott. Érdekes megfigyelni tudományos kommunikációjában a természeti megszemélyesítést, a természeti törvények alkalmazását az emberek cselekedeteiben, életvitelében...

Ideológiai szempontból – Hodinka Antal a ruszinok nemzeti identitásának, lelkületének leghitelesebb kifejezője volt. Amit ő meggyőződéséből kifolyólag elhatározott, azt megvalósította. Céljai véghezvitelében kitartó volt. A nagy tudós meggyőződése volt, hogy a kárpátaljai ruszinoknak saját népnyelvükön (a mesék, az ősök, a szülők nyelvén, mondák, népdalok) lehet csak az irodalmi nyelvet kifejleszteni...

A szerénység volt egyik jellemző tulajdonsága e nagy tudós. Sohasem hivatkozott tudományos fokozataival, nagyságával, gyakran kifejezte „kompetenciának hiányát” valamilyen kérdésben. Amikor nyelvészeti kérdésekben vitakoztak, előfordult, hogy azt mondta: nem illetékes ennek eldöntésében, mert ő inkább történész, s nem szeretne beleavatkozni mélyebben szakmai kérdésekben. De leginkább ő értett ahhoz, hogyan lehet népnyelvükön alapuló irodalmi nyelvüket kifejleszteni. Dolgozatait is a leginkább elterjedt nyelvjárásban írta. Hodinka a ruszin nyelvet nem, mint egy absztrakciót kezelte, hanem szinte meg-

személyesítve „a mi nyelvünk, nyelvecskénk, irodalmi nyelvünk” becázte. Szeretettel ír nyelvükről egy másik tanulmányában is, amikor „a mi egyetlen kárpátaljai kicsiny nyelvünk”-ről értekezik. Nemcsak a nyelvben, hanem hagyományainkban, népköltészetünkben is nagy lelkiért és költészetet fedezett fel. Összegzőként elmondhatjuk:

Hodinka Antal – a ruszinok történetének legeredményesebb, legsokoldalúbb kutatója, tudósa. Széles látókörű polihisztor: történész, folklorista, etnográfus, lexikológus, paleográfus, politológus, a ruszin nemzeti örökség legfáradhatatlanabb gyűjtője, őrzője és továbbfejlesztője. Nagy mennyiségű kéziratos hagyatékából egyértelműen kitűnik, hogy élete végéig gyűjtötte az adatokat a ruszinok teljes történetét feldolgozó monográfiához. A gyűjtött anyagokon keresztül bemutatva a ruszin ember jószándékát, lelki gazdagságát, a kárpátaljai ember tisztességét, akinek vezérlő célja volt a lelkiismeretes munka és a másik ember tisztelete.

Hodinka, hiteles bizonyítékok nélkül sohasem fogalmazott meg tudományos következtetéseket.

Hodinka – tudós-patrióta, hazafi, aki a ruszinok történetének legsokoldalúbb kutatója. Büszke volt az egyszerű ruszin ember tehetségére, mondván: „Nemzetünk tiszta, egészséges értelemmel rendelkezik, képes a méltó tudományos eredményekre.”

Hodinka – szerény ember, az irigység, beképzeltség nyomát sem találjuk. Felsőbbrendűségét sohasem érzékeltette sem a tudós, sem pedig az egyszerű emberekkel szemben.

Udvari István professzor véleménye szerint: „Hodinka Antal – sokoldalú, széleskörű tudós, a ruszinok legeredményesebb kutatója, de még több tanulmánya nincs teljesen feldolgozva, amelyeket bizonyára nagy érdeklődéssel és haszonnal forgatnának az olvasók. Nagy mennyiségű kéziratos hagyatékából egyértelműen kitűnik az adatok gazdagsága és népi nyelven alapuló irodalmisága.” A ruszinok teljes történetét és nyelvészetét (fonetika, morfológia, szintakszis, lexika, frazeológia, stilisztika) feldolgozó monográfia elkészítése – Hodinka A. által gyűjtött anyagok alapján – még a jelen, illetve a jövő nemzedékére vár.

Almásy Mihály tanár

Fordította: Ortutay Mária

Egán Ede, gazdaságpolitikus, a „ruszin nép apostola”

Csáktornya 1851. július 13 - Ungvár 1901. szeptember 20.

Szombathelyen tanult, Halléban, Bécsben nemzetgazdasági és agrárjogi oklevelet szerzett. Apja borostyánkői birtokán kezdte gyakorlati munkáját. Egán Ede, eredeti családi neve O'Egán. Édesanyja- Julie Koch, édesapja Edward Egán, az egyik legelőkelőbb írországi familia sarjaként, az angol hatóságok elől menekülve került hazánkba.

Egán Ede folytatva gyakornoki munkáját, ezúttal a csehországi családi birtokon, alapos tapasztalatokat szerzett. Majd ezután hosszabb tanulmányútra indult. Bejárta Német-, és Olaszországot, Angliát, Ausztriát és Svájcot. A tudományokkal és gazdálkodási tapasztala-

Egán Ede

tokkal felvértezett fiatalember 1878-1881-között Poroszországban, egy több, mint 30 ezer katasztrális hold területű uradalom jószágigazgatója, azaz irányítója. Ezekben az években kezdte el szakirodalmi tevékenységét. A következő két évtizedben számos előadást tartott az Országos Magyar Gazdasági Egyesület szervezeteiben, elsősorban a magyarországi szarvasmarha tenyésztés és tejgazdaság fellendítését szorgalmazta. Édesapja halála (1880) után hazaköltözött és a borostyánkői családi birtokon gazdálkodott. Előadásaira, publikációira felfigyelt a földművelésügyi

kormányzat és 1883-ban Egánt a minisztérium szolgálatába hívták.

Egán Ede amikor a tejgazdaság és a szarvasmarha tenyésztés fellendítése ügyében járta a vidéket, felfigyelt az ország két hátrányos helyzetű részére: Erdélyre és az Észak-keleti Felvidék Kárpátok ívelte területére. Úgy látta, hogy hazánkban még Svájcban is jobb lehetőségei vannak a havasi állattenyésztésre és tejgazdaságok létesítésére.

Röpiratokban, tanulmányokban sürgette a kedvezőtlen helyzet megváltoztatását. Egyik kiemelkedő szaktanulmánya Budapesten jelent meg: „Intő szó a magyarországi havasi gazdaság fejlesztése érdekében” címmel. Előadásokat tartott a Magyar Tudományos Akadémia nemzetgazdasági bizottsága ülésén. Érdemeiért I. Ferenc József király (1848-1916) magyar nemességet adományozott „borostyánkői” előnévvel.

A jeles gazdasági szakember 1880-ban feleségül vett egy gazdag porosz földbirtokos lányát. Ezt követően évekig apósa uradalmát irányította. Közben Svájcban tanulmányozta a hegyvidéki havasi gazdálkodást, illetve állattenyésztést, majd 1897-ben hazaköltözött Németországból. Hamarosan a német mezőgazdasági társaság 150-tagú küldöttségével újra beutazta a Keleti-Kárpátok vidékét és ismét feltámadtak elképzelései a havasi tejgazdaságok létrehozásáról. Régóta dédelgetett tervei ezúttal találkoztak: Firczak Gyula munkácsi görög katolikus püspök (1891-1912), Ung, Bereg, Ugocsa, és Máramaros vármegye országgyűlési képviselői, valamint Darányi Ignác (1849-1927) földművelésügyi miniszter törekvéseivel.

A Földművelési Minisztériumhoz 1898. január 25.-én nyújtotta be tanulmányát, amely három részből állt: 1. Javaslat a gróf Schönborn-féle munkácsi és szentmiklósi hitbizományi uradalmakból az államkincstár által bérbe vett hegyvidéki gazdaságok felhasználására nézve. 2. A rutén kérdés. E fejezetben a XIX. Sz. végére kialakult súlyos helyzet történeti, gazdasági és társadalmi hátterét elemezte. 3. A Kárpátok-menti földművelő népgazdasági helyzetének fejlesztése iránti javaslat. Az említett tanulmányokat a Földművelődési Minisztériumban megvitatták és Darányi Ignác miniszter Egán Edét miniszteri biztosnak nevezte ki a „hegyvidéki” akcióhoz. 1899. március 28.-án Szolyván megnyílt a Hegyvidéki Kirendeltség. Az akció két évének értékelésére 1900. február 12.-én Munkácson tartottak közgyűlést. Egán az akció területébe bevonta Máramaros, Ung, Ugocsa vármegyéket is. 1900-ban 25 új ruszin népiskolát állított fel, mint a hegyvidéki közoktatási bizottság tagja. Hitelszövetkezeteket, áruraktárakat szerveztek, a községekbe tenyészállatokat helyeztek ki stb. Az állatállomány minőségének javítására 1897-1900-tavaszaig összesen 1600 tenyészüszőt importáltak, amelyeket bérlőknek öt, illetve négyévi részletfizetésre adtak. Ezen kívül állami tenyészbikákat- átlagban 150-darabot vittek a hegyvidékre, kiteleltették, majd tavasszal átengedték a községnek. Közvetve a gazdák megsegítését célozta az a 6-hetes gazdasági tanfolyam, amelyet 1899 első két hónapjában rendeztek Alsóvereckén, a munkácsi püspök által, a beregi hegyvidék három járásából kijelölt huszonnégy görög katolikus pap számára. Végzés után

feladatuk kapták, hogy tanácsokkal segítsék a támogatásban részesített parasztokat a mezőgazdasági termelésben. A szolyvai járásban három mintagazdaságot is felszereltek. Ugyanitt, a szolyvai járásban 11 Hitelszövetkezet alakult, amelyek a terület valamennyi, 56 községében tevékenykedtek. Egyébként a budapesti bankkörök rideg, csupán a pénzügyi álláspontot szemel előtt tartó felfogást képviselték, ezért az Országos Központi Hitelszövetkezet egyes vezetőinek a segítségével és a helyi erőknek – elsősorban a görög katolikus papoknak- szervezőmunkájával tudtak létrejönni a hegyvidéki hitelszövetkezetek. Elsősorban: föld-, és szarvasmarha vásárlásra, házépítésre, valamint uzsora-kölcsönök kifizetésére adtak

Hegyvidéki Kirendeltség Munkácson

hitelt.

Egán Ede működésével keresztezte a „kazár” kereskedők, uzorások, kocsmárosok érdekeit.

Amikor 1901. szeptember 20.-án Ungvárra kocsizott Firczak Gyula görög katolikus püspökkel tárgyalni, Daróc és Gerjén között pisztolyból – mindmáig kiderítetlen körülmények között- halálos kimenetű lövést kapott. A súlyosan megsérült Egánt fogaton vitték vissza Ungvárra, ahol 12.30 -órakor a kórházban meghalt anélkül, hogy visszanyerte volna öntudatát. A fővárosi lapok, balesetről, öngyilkosságról cikkeztek. Temetésén Ungváron több ezer ruszin is részt vett. Ungdaróc határában a Lázi-hegyen, ahol a lövés érte Egán Edét, vaskerítéssel körülvett kőkeresztet állított a falu, amely az 1990-es évek elején, az Ungvár-Munkács autótú szelésekor nyomtalanul eltűnt...

A II. Világháború éveiben Budapesten, a Kelenföldi pályaudvar közelében az egyik utca Egán Ede nevét viselte, amelyet 1945 után átkereszteltek. Így napjainkban nem őrzi utcanevét a hajdani hegyvidéki akció irányítójának, a ruszin nép megmentőjének nevét. Ungváron a csehek által épített Ung -híd közelében egy tér kapta a nevét, Kárpátalja Magyarországgal való újraegyesülése idején 1938-1944 között. A szovjet korszakban e tér nevét Engelsre változtatták. 1900-es években visszakapta régi nevét, így ismét Egán Ede tér lett.

Forrásanyag:

Részleteket közöltünk Botlik József, „Egán Ede, a rutén nép megmentője” című tanulmányából és Horváth Lajos „Kárpátalja képviselője a magyar országgyűlésben 1938-1945 között” című könyvéből.

A hegyvidéki rutén népmentő akció *Bartha Miklós újságíró 1901.-évi feljegyzéséből*

Körutunkon a nép a boltok előtt gyülekezett. Zászlókkal és éljenzéssel fogadott, ha tudott érkezésünkről. Férfi és asszony ünnepnapra öltönyben jelent meg. Határtalan szeretettel és bizalommal nézték Egánt. Érezték és éreztették, hogy őt a jó Isten küldötte nekik. Úgy közeledtek feléje, mint egy földi megváltóhoz. Pedig Egán a színpadi hatásoknak minden nemét megvetette. Nem igen láttam ilyen pózmentes vezért. Az áradozásnak, szentimentalizmusnak még a látszatát is kerüli. Alig biccent az éljenzésre, gyorsan ugrik le a kocsi bakjáról, lázas sietséggel néz körül a boltban, apróra veszi a naplót, rendelkezik, tanácsot ad. Beható vizsgálat után kimegy a nép közé. Rászól az egyikre. Van-e panasz a bolt ellen? Minden panaszt megállapít, letárgyal, a hibát elenyészteti...

Külön fejezetet szentelek a vidék görög katolikus lelkészi karának. Ha ez a kis mű úgy marad fenn, mint a rutén akció egyik szerény emléke, akkor ennek az emléknek a díszé Darányi miniszter, az erőssége Egán Ede és a talapzata a lelkészi kar. Nélkülük nemhogy sikerekről nem beszélhetnénk, de még megmozdulni sem lehetett volna. Ezt a hazafias, céljában tiszta, eredményében nemzeti akciót Firiczák Gyula, görög katolikus püspök tartotta keresztvíz alá. Ő dajkálta kezdetől fogva az újszülöttet. Bátran el lehetett mondani, hogy az Egán gazdasági és nemzeti törekvéseit ő avatta fel és szentelte meg. Személyesen volt

szerencsém Halaktovich Bertalant, Pap Józsefet, Natolya Mihályt, Tegze Gézát, Jankovich Antalt, Kaminszki Józsefet munka közben látni. Régen megfogalmaztam magamban a lelkész kötelességének nehéz sorsát. Bátran elmondhatom, hogy soha, sehol nem találtam az eszményi lelkész fogalmát olyan tömegesen megközelítve, mint a ruténok között... Egán nem fordulhatott másokhoz. Középbirtokos osztály ott nincs. Ha volna, nem sülyedhetett volna a nép oly feneketlen mélységekbe. Közigazgatási szervezetünk pedig nem ismert népgondozói feladatokat... Amit Egán magyarázott nekik könyvvezetésről, leltárról, áruisméről, pénztárgyűjtésről – nekik arabusul volt. Mihelyt felajánlották segítségüket, a kirendeltség tanfolyamot nyitott a papok számára. Amit tanultak az bizony távol állt a teológiától, de azért igen közel áll az isteni gondviselés jóságos szándékához. Így lettek a lelkészek hitelszövetkezeti elnökök és áruaktári felügyelők. Mondanom sem kell, hogy ingyen dolgoztak. Nem csak imádkoznak a mindennapi kenyérért, de meg is szerzik azt a nép számára... Kötelességtudásuk, buzgóságuk, híveikhez való ragaszkodásuk mindörökké feledhetetlen marad előttem... A vagyoni és erkölcsi élet között a kapcsolatok egész sorozata áll fenn. Egy népmentő akciónak nemcsak az a célja, hogy a létező bajokon segítsen, hanem az is, hogy a létező bajok ismétlődésének lehetőségét kizárja...

Munkácsy Mihály *(1868-ig Lieb, 1880-ig Munkácsi)* *Munkács, 1844. február 20. – Endenich, Svájc, 1900. május 1.*

Világhírű festő-

művész. Ősei a Lieb nevet viselték, Bajorországban éltek. Volt közöttük festő és szobrász is. Az ősök egyikét 1708-ban a sóvári sóhivatalhoz nevezték ki írnoknak, aki később, mint sőtiszt Bártfára költözött. Az ő fia volt Lieb György János József, a művész nagyapja. Apja, Lieb Mihály Leó Munkácsra került sőtisztnek. Anyja – Reök Cecília volt. Lieb „sóperceptor” fiainak, Aurélnak és Mihálynak, gyerekkori nevelője Jankovics Imre, munkácsi kisdédóvó volt. Édesapjuk, aki a Munkácsi nevet is kezdte már használni, 1848-ban Miskolcra költözött. Szülei halála miatt 1850-ben Mihály Békéscsabára került, anyai nagybátyja, Reök István ügyvéd vette pártfogásába. Ő azonban, a szabadságharcban való részvétele miatt, bujdosni kényszerült, s Mihályt asztalos inasnak adta. 1858-tól Nagykárolyban lett asztalossegéd, de később betegsége miatt nagybátyjához költözött Gyulára. Szamosy Elek festőművész figyelt fel tehetségére. Támogatásával és ajánlásával Pestre költözött, ahol Harsányi Pál, a

Önarckép

Rőzsehordó, 1873

Krisztus Pilátus előtt, 1881

Képzőművészeti Társulat igazgatója felkarolta. Festőbarátai segítségével 1865-től Bécsben, 1866-ban Münchenben tanult. Innen vett részt a Magyar Oktatási Minisztérium által hirdetett pályázaton, amelynek elnyerte a nagydíját, így 1867-ben Párizsba, 1868-ban Düsseldorfba utazhatott. Itt először tájképeket festett, de tanárai arra biztatták, hogy inkább zsánerképekkel foglalkozzon. Így keletkezett Düsseldorfban az Ásító inas (1868) és a Siralomház, amely

Golgota, 1884

elnyerte az 1870-es párizsi Világkiállítás nagydíját, alkotóját pedig világhírű művésszé tette. A Tépécsinálók c. képét már megrendelésre festette 1871-ben. 1872-ben Párizsban telepedett le. Itt először kisebb képeket festett (A konyhapolitikusok, A köpülő nő, Az iszákos szabó), majd megfestette Az éjjeli csavargókat (1873). Házasságot kötött de Marches báró özvegyével. A családi élet örömeit Múteremben c. képen örökítette meg. 1877-ben készült a

Ecce Homo! (Íme az ember!), 1896

Milton, 1881-ben pedig nagyszabású vallási témájú képe a Krisztus Pilátus előtt. Ehhez hasonlót – a műtípusok véleménye szerint – Rembrand óta nem festettek. 1880. november 4.-én Munkács város képviselő testülete Munkács díszpolgárává választotta, a király pedig 1880. december 11.-én Gödöllőn kelt oklevelében, a művészet terén szerzett kiváló érdemei elismerésül Munkácsy előnévvel, s magyar nemességgel tüntette ki. 1882. március 2.-án Munkácsy Mihály, neves írók és művészek társaságában, felkereste szülővárosát. A szervezőbizottság Munkácsyt és feleségét a helyi Schönborn -kastélyban szállásolta el. A városháza nagytermében ünnepélyes külsőségek között adták át a művésznak a város által felajánlott babérkoszorút. Este a város fiataljai fáklyásmenettel tisztelegtek a festő és kísérete előtt. Másnap, "Munkácsy Mihály szülőházának emléktáblával történő ünnepélyes megjelölése után, a Csillag nagytermében 207 terítéket számoltak. Díszebéd volt". Jókai Mór is beszédet mondott. Az igen fényes táncmulatságon az ünnepelt művész is kedélyesen táncolt. Március 4.-én a vendégek megszemléltek a várost, felkeresték a várat, ellátogattak az 1880-ban felépített elemi népiskolába és a kórházba, aztán visszatértek Pestre. Munkácsy 1886-ban festette Mozart utolsó percei c.

Honfoglalás (részlet), 1893

festményét, amiért egy amerikai műgyűjtő ötvenezer dollárt adott. Nagyszabású vállalkozása volt a bécsi Császári Múzeum mennyezetképe és a budapesti Országház számára festett Honfoglalás. 1891 nyarán Lehoczky Tivadar értékes és hasznos adatokat és rajzokat küldött Párizsba, a szolvai ősmagyar sírokban lelt lovas vitéz felszereléséről, amit Munkácsy felhasznált a Honfoglalás c. festményéhez. Közel negyedszázados párizsi tartózkodása után a festő 1896-ban tervezte hazatelepülését, ebben azonban súlyos betegsége megakadályozta. 1897-től a németországi Godesbergben, majd Endenichben gyógykezelték. Az 1880-as években franciául kezdte el írni önéletírását.

A festőművész munkácsi szülőházát lebontották és a magyar nyelvű emléktábla is elveszett. 1947-ben került elő a területi képtárba Keleti férfi feje c. vászna, amely a Krisztus Pilátus előtt c. nagyméretű kompozíciójához, az ülő farizeus arcához készült tanulmány. 1969-ben a Béke utca 15 szám alatti házra ukrán nyelvű emléktábla került: "Ezen a helyen állt az a ház, amelyben 1844. február 20.-án született Munkácsy Mihály, az elismert magyar realista festő." A művész emlékére szobrot is állítottak Munkácscon.

Forrásanyag:

Kárpátaljai Művelődéstörténeti Kislexikon

Andrejkovics Endre **az 1848-49-es szabadságharc, munkácsi ruszin hőse** **Krompach, Szepes megye 1824 – Ungvár 1892. február 22.**

Felsőbb iskoláit Bártfán, Eperjesen és Kassán végezte. Ungvári papnövendék volt, 1848 júniusában lett honvéd. Az Ung megyei 21. zászlóaljhoz állt be. 1848 decemberében Pestre küldték tüzértanfolyamra. Győrnél vett részt először ütközetben. 1849-ben a munkácsi várba került. Mezősy, a vár parancsnoka, értesülve az ellenség betöréséről, önkénteseket küldött a potheringi hid felett levő Szarka-hegyre. Andrejkovics és Lángfy László papnövendékek 18-20 közlegénnyel és 4 ágyúval vonultak a hegyre. Az ellenség a megáradt Latorca folyón akart átgázolni, de a tüzerek jól irányzott lövésekkel leterítette Haberman ezredes és megsebesítette Barko tábornokot. A kis csapat megakadá-

lyozta, hogy az ellenség elfoglalja Munkácsot. A világosi fegyverletétel után Andrejkovics is kénytelen volt bujdosni. Majdnem két évig Ung megye szobránci hegyeiben rejtőzött, de végül letartóztatták és Kassára hurcolták. Be akarták vele vallatni, hogy püspöke küldte a szabadságharcosok közé, de valahogy sikerült elkerülnie a büntetést.

A szabadságharc után mérnöki pályára lépett. A Sztárayak és a Hadikok szolgálatában dolgozott. Ungváron élt, itt vonult nyugalomba. Az ungvári vár alatti temetőben temették el.

Forrásanyag:

Kárpátaljai Művelődéstörténeti Kislexikon.

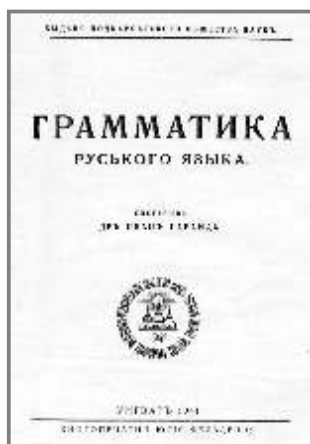

Harajda János, **filológus, tanár, a Kárpátaljai Tudományos Társaság ügyvezető igazgatója** **Drugetháza, Ung megye 1905. január 29.-én – Ungvár, 1944. december 13.-án**

Szülei tanítók voltak. 1919-ben Székesfehérvárra költözött, ahol 1924-ben kitűnő eredménnyel végezte el a gimnáziumot. 1928-ban doktorált a budapesti Tudományegyetem Jogi Karán, majd a pécsi egyetemen tanult filológiát. A lengyel-magyar nyelvi kapcsolatok tanulmányozására Krakkóba utazott. 1935-ben lengyel állampolgárságot kapott, a krakkói egyetemen lett a magyar nyelv tanára. 1939-végén, a krakkói egyetem tanári karával együtt, koncentrációs táborba került, ahonnan a magyar kormány közbenjárására 1940-tavasza szabadult. Súlyos betegen tért vissza Magyarországra. Azt javasolták neki, hogy tűnjön el valahová a „végekre”, a Gestapo szeme elől. Harajda János Ungvárt

választotta. 1941-elején a Kárpátaljai Tudományos Társaság (KTT) igazgatójává nevezték ki. Tanulmányokat írt, több szótárt szerkesztett, amelyeket tankönyvként használtak Kárpátalján. Szerkesztette a KTT kiadványait. 1944-ben Lelekács Miklóssal kiadták Kárpátalja általános bibliográfiájának első kötetét. 1944. október 27.-én a szovjet csapatok bevonultak Ungvárra. Egy hónappal később Harajdát hamis vádak alapján letartóztatták, antikomunista propagandával vádolva, s nem sokkal később meghalt a börtönben.

Forrásanyag:

Kárpátaljai Művelődéstörténeti Kislexikon

Helyén a munkácsi turulszobor

Nyolcvannégy évi távollét után ismét fenn van a Munkácsi Vár bástyáján a Millenniumi Turulszobor. A kárpátaljai városban helikopterrel emelték a helyére az egytonnás bronzalkotást. Az 1945-ben elpusztított szobor másolatát Belény Mihály szobrász készítette el. Az 1896-ban a hét millenniumi emlékmű egyikeként felállított munkácsi turulszobrot a csehszlovák hatóságok 1924 decemberében bontották le. (MTI)

Munkácsy képei Esztergomban

Május elejétől Esztergomban vendégeskedik a Munkácsy-kiállítás. A régi Vármegyeházán, a Pákh - gyűjtemény képei mellett látható lesz a Szeged - Csanád -i Püspökség gyűjteményéből származó Corpus c. alkotás is, amelyet a nyilvánosság eddig kevésbé ismerhetett. (MTI)

Milton, 1877-78

Nemzetiségi színházak fesztiválja Budapest

„Egység a sok-színűségben” jel-szava az Európai Unióban az idei esztendőnek, amely a kultúrák közötti párbeszéd éve is. Jó példája ennek a dialógusnak az idén hatodik

alkalommal megrendezett Arcusfest Magyarországi Nemzetiségi Színházi Találkozó. A tervezett előadások nemcsak a hazai népcsoportok élő művészetéről, hanem a nevezők igényes választásáról és kísérletező kedvéről is tanúskodnak.

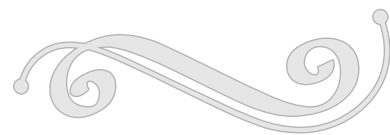
A résztvevő 19 nemzetiségi színházi műhely 22 előadással, 11 nyelven, szinkrontolmácsolással mutatta be a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány által pályázat útján kiválasztott darabokat.

A szervezők reménye szerint ettől az évtől minden esztendőben egy-egy külföldi nemzetiségi színház is vendégszerepel majd az Arcusfesten, fejlesztve a regionális és európai kisebbségi együttműködést.

A Thália új Stúdiójában február 23.-án Frigyesi András, az Arcusfest programigazgatója köszöntötte a nézőket. A színházi előadásokat kísérő programok egészítették ki (szakmai beszélgetések, találkozók, zenei programok, fotókiállítások).

A kisebbségek képviselése a tét

Év elején találkozott Kállai Ernő, a nemzeti és etnikai jogok országgyűlési biztosa a 13 kisebbségek országos önkormányzatainak vezetőivel. Az ombudsman célja, hogy tizenöt év alkotmányos mulasztás után az első számú vezetőkkel együtt megoldást találjon a kisebbségek parlamenti képviseletének rendezésére. Kállai Ernő egy éven belül konszenzusra szeretne jutni a parlamenti erővel, első lépésként azonban a minoritásokkal.

Kiadja az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat.
Felelős kiadó: Manajló András (ORKÖ elnöke)

A szerkesztőbizottság:
Kisfalviné Ortutay Mária - szerkesztő;
Ádám Éva - szedő, szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel./Fax: (06-1) 220-8005
E-mail: ruszinok@freemail.hu
[http:// www.ruszinvilag.hu](http://www.ruszinvilag.hu)
Nyomdai munkálatok: Starfish Média Kft.